

Indledning

Aggersborg har længe været med til at skabe og omforme vores viden om vikingetiden. Det er en af de fem ringborge fra vikingetiden, som i 2023 blev udnævnt til UNESCO Verdensarv – steder, der har, som det hedder, en ”enestående universel værdi” i menneskets historie. Det er den største af disse borge, der ligger her midt i et storslået landskab ved Limfjorden. Alligevel er det et sted, som er vanskeligt at begribe. Borgens volde er markeret i landskabet, men det er svært helt at forestille sig, hvad der engang er foregået her.

Jeg mødte Aggersborg, da jeg som studerende forskede i vikingetidens arkæologi. Til min undren fandt jeg kun mindre artikler om udgravningerne, som var nogle af de største, der var gennemført i Danmark. Flere gange udfrittede jeg min vejleder, som jeg vidste havde arbejdet med sagen. En dag fandt hun nøglen frem til et gråt stålskab, som stod lige bag mit skrivebord på det gamle arkæologiiinstitut på Moesgaard. Der lå Aggersborg.

Ud af skufferne kom bunker af lister, fotos, breve, rapporter og manuskripter. På planerne kunne man se omrids af huse fra en landsby fra vikingetiden med enestående velbevarede spor af gulve, vægge, ildsteder og inventar. Men hen over tomterne løb også linjerne efter et byggeri af en helt anden størrelsesorden: en kæmpemæssig ringborg, der havde pløjet sig hen over resterne af landsbyen.

Dette var en arkæologisk guldgrube, et af de største og vigtigste fund fra vikingetiden, men også en labyrint af spørgsmål, som tårnede sig op. Materialets omfang havde mange gange sat arbejdet i stå, efter at udgravningerne blev afsluttet i 1954. Men her var gåder, som *måtte* løses.

Jeg kom med i arbejdet med at udrede Aggersborgs gåder. Da den videnskabelige beretning om borgen efter syv år udkom i 2014, havde jeg sammen med mine kolleger lagt brikkerne til et nyt billede af den historie, som havde udspillet sig på og ved den

store ringborg. Undervejs kom jeg selv til at lave udgravninger og andre undersøgelser på borgen, og jeg fik et tæt forhold til stedet.

Bogen her er en del af serien om vikingetidens ringborge, som begyndte med bogen om Trelleborg. Den kan læses for sig, men er også del af en større fortælling om næsten hundrede års opdagelser og udforskning og om den viden, de har været med til at skabe. Det er ikke en sensationel ny tolkning, men en jagt på de spor, spørgsmål og forhindringer, Aggersborg har lagt til billedet af vikingetiden. Ligesom i første bind er det opklaringsarbejde, der oprulles, en kriminalsag værdig, og jeg håber, at bogen har fået noget af kriminalromanens spænding med.

C.G. Schultz, som ledte udgravningerne på Aggersborg, kom aldrig til at give sit fulde bud på borgens tolkning. Jeg har bestræbt mig på at give ham et ord med ved brug af interviews og breve, og at finde frem til de spørgsmål, som førte ham til Aggersborg, og som ledte hans arbejde her. Den historie er aldrig afdækket før, og den sætter stedets arkæologiske verdensarv i et nyt lys. En historie, der åbner ringborgens mysterier for nye læsere.

Kort over Danmark med ringborge og andre vigtige lokaliteter i 900-tallet.

1. EN RING I MARKEN

Hele apparatet fra Trelleborg

Den rastløse arkitekt Schultz havde svært ved at tøjle sin begejstring over den nyhed, han skulle til at meddele Nationalmuseets direktør. Udgravningen på Aggersborg havde ligget stille under vinterfrosten, men i de seneste dage var det blevet muligt at tage fat igen. Nu, den 20. februar 1946, var der ikke længere tvivl om det helt usædvanlige resultat.

Det var også en usædvanlig udgravning, C.G. Schultz skrev hjem fra. Normalt måtte Nationalmuseets arkæologer være tilfredse, hvis de kunne skaffe midler til småprojekter. Men her nogle måneder efter Anden Verdenskrigs afslutning var intet normalt. Af frygt for arbejdsløshed havde regeringen vedtaget store beskæftigelsesarbejder, og Nationalmuseet havde modtaget et usædvanligt tilbud: Kunne man stille med passende opgaver til et stort antal arbejdsfolk, så var pengene der nu.

Derfor befandt Schultz sig nu her nord for Løgstør. På det store men næsten helt udpløjede voldsted, der fyldte bakken mellem Limfjordskysten og Aggersborg Kirke, havde han siden slutningen af november haft op til atten arbejdsmænd ved skovlene. Samtidig holdt han opsyn med en anden, næsten lige så stor udgravning på et voldsted ved Sjørring i Thy.

Da Schultz havde rapporteret til museet før jul, havde holdet været i færd med at grave søgegrøfter ind i kanten af Aggersborgs vold. Her traf de på spor af trækonstruktioner, og omkring volden fandt de også en voldgrav. "Det kan jo ikke skjules, at man hele tiden har Trelleborg i tankerne under arbejdet", skrev han dengang til Nationalmuseets direktør Poul Nørlund. Men blæst og dårligt vejr havde forhindret ham i at opmåle sporene. "Jeg kan derfor desværre ikke bekræfte Dem at Aggersborg anlægget er en nøjagtig cirkel, men jeg tror det".

Fig. 11 Det første foto af de to huse, som blev fundet lige nord for borgens centrum efter udgravning i vinteren 1946. De var beviset på, at Aggersborg var opbygget ligesom Trelleborg.

I vinterens løb havde Nørlund selv besøgt Aggersborg, men ved den lejlighed lå alt tilfrosset. Nu kunne man omsider grave igen. Schultz havde sat folkene til at arbejde i et felt omtrent ved midten af den store ringvold. Det var her, beviset kom. I den lyse undergrund stod lange rækker af mørke pletter, der markerede, hvor der for århundreder siden havde stået nedgravede stolper fra bygninger.

Sporene viste grundplanen af to helt ens, mere end 30 meter lange bygninger med buede vægge (fig. 1.1). Det var dem, Schultz havde håbet - og dog ikke helt havde turdet tro på - at han skulle finde. "Der ligger her, symmetrisk om N-S-aksen, to fuldstændig sikre Trelleborg-huse, mellem hvilke der viser sig